

Kalatalousbarometri 2012:

yrittysten taloudelliset näkymät

Asmo Honkanen, Anssi Ahvonen ja Jyrki Holopainen

RIISTA - JA KALATALOUS
TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

6/2012

RIISTA- JA KALATALOUS

TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

6 / 2 0 1 2

Kalatalousbarometri 2012: yritysten taloudelliset näkymät

Asmo Honkanen, Anssi Ahvonen ja Jyrki Holopainen

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2012

Kannen kuvat: ProKala, Taija Pöntinen

Julkaisujen myynti:
www.rktl.fi/julkaisut
www.juvenes.fi/verkkokauppa

Pdf-julkaisu verkossa:
www.rktl.fi/julkaisut/

ISBN 978-951-776-899-3 (painettu)
ISBN 978-951-776-900-6 (verkkojulkaisu)

ISSN-L 1799-4748
ISSN 1799-4764 (painettu)
ISSN 1799-4748 (verkkojulkaisu)

Painopaikka: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Sisällys

Tiivistelmä	4
Sammandrag	5
Abstract	6
1. Johdanto.....	7
2. Suhdanteet helmikuussa 2012.....	8
2.1 Kalatalouselinkeino	8
2.2 Kalastus	10
2.3 Kalanviljely	13
2.4 Kalanjalostus	15
2.5 Kalan tukkukauppa	17
2.6 Kalan vähittäiskauppa	19
3. Tutkimusmenetelmä	21
3.1 Perusjoukko ja otos	21
3.2 Tiedonkeruujärjestelmä.....	22
3.3 Aineiston käsittely ja esitystavat.....	22
3.4 Tulosten luotettavuus	23
Viitteet.....	24

Tiivistelmä

Julkaisussa tarkastellaan kalatalouselinkeinon kehitystä ja taloudellisia näkymiä helmikuussa 2012. Yrityksiltä on tiedusteltu arviota muun muassa yleisestä taloudellisesta tilanteesta, kannattavuudesta, tuotteiden menekistä, kustannuksista, hinnoista sekä investointi- ja vientitilanteesta verrattaessa nykytilaa aiempaan ja tulevaan 12 kuukauden jaksoon. Yritykset on jaettu toimialoittain kalastukseen, kalanviljelyyn, kalanjalostukseen sekä kalan tukku- ja vähittäiskauppaan. Tuloksia verrataan vuosien 2000–2011 vastaaviin tuloksiin.

Kalatalousalan yritykset kokonaisuutena arvioivat menneen tilikauden talouskehityksen edellisvuoden kaltaiseksi. Yritykset uskovat, että talousnäkymät ovat vastaisuudessa myönteisiä. Suurissa yrityksissä (painotettu liikevaihdolla) toteutunut kehitys on ollut hyvää ja odotukset tulevasta ovat korkealla.

Kaikkien yksittäisten toimialojen taloudellinen kehitys oli ollut positiivista. Kaikkein myönteisimmäksi kehitys arvioitiin vähittäiskaupassa ja jalostuksessa. Myös kalastuksessa kehitys oli ollut hyvää. Maltillisimmin taloudellista lähihistoriaansa arvioivat kalanviljely ja tukkukauppa.

Kaikki kalatalouselinkeinon toimialat suhtautuivat taloudelliseen tulevaisuuteen luottavaisesti. Voimakkainta luottamus oli jalostuksessa sekä tukku- ja vähittäiskaupassa. Vesiviljelyn ja kalastuksen odotukset tulevasta 12 kuukaudesta olivat toimialoista varovaisimmat. Uusimmat tulokset perustuvat 337 yrityksen haastatteluun.

Kalatalousbarometri on osa laajempaa barometritutkimusta, jossa on selvitetty samaan aikaan kalatalousyritysten ja kuluttajien näkemyksiä kalataloudesta, kalatuotteista sekä niihin kohdistuvista odotuksista. Tiedot kerätään puhelinhaastatteluilla helmikuussa kerran vuodessa.

Asiasanat: barometri, kalatalous, näkymät, talous, yritykset

Honkanen, A., Ahvonen, A. & Holopainen, J. 2012. Kalatalousbarometri 2012: yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 6/2012. 25 s.

Sammandrag

Artikeln granskar fiskerinäringens utveckling och ekonomiska utsikter i februari 2012. Företagen har blivit ombudda att bland annat bedöma det allmänna ekonomiska läget, lönsamheten, efterfrågan på produkter, kostnader, priser samt investeringsläge och exportförutsättningar nu, jämfört med den gångna och den kommande 12-månadersperioden. Företagen har indelats enligt verksamhet i fiske, fiskodling, fiskförädling samt partihandel och detaljhandel. Resultaten jämförs med motsvarande resultat från åren 2000–2011.

Överlag uppskattar företagen inom fiskerinäringen att den ekonomiska utvecklingen under den förra räkenskapsperioden varit jämförbar med året innan. Företagen anser att de ekonomiska utsikterna är positiva. I stora företag (viktade med omsättningen) har den realiserade utvecklingen varit god, och förväntningarna på framtiden är stora.

Inom alla enskilda branscher var den ekonomiska utvecklingen positiv. Inom detaljhandeln och förädlingsverksamheten ansågs utvecklingen ha varit positivast. Även inom fisket var utvecklingen god. Fiskodlarna och partihandeln hade den måttligaste synen på den ekonomiska närhistorien.

Alla branscher inom fiskerinäringen hade en optimistisk syn på den framtida ekonomin. Förädlingen samt detalj- och partihandeln hade det starkaste förtroendet. Aktörerna inom akvakultur och fiske såg försiktigare på de kommande 12 månaderna. De nyaste resultaten baserar sig på intervjuer med 337 företag.

Fiskeribarometern är en del av en mer omfattande barometerundersökning, där man samtidigt utrett fiskeriföretagens och konsumenternas syn på fiskhushållningen, fiskprodukter samt förväntningar på dessa. Uppgifterna samlas in genom telefonintervjuer en gång per år i februari.

Nyckelord: barometer, ekonomi, fiskeri, företag, utsikter

Honkanen, A., Ahvonen, A. & Holopainen, J. 2012. Fiskeriekonomisk barometer 2012: företagens ekonomiska utsikter. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 6/2012. 25 s.

Abstract

The study examines the economic prospects and trends of fishery enterprises in Finland, based on a survey conducted in February 2012. Enterprises were asked to evaluate a range of economic parameters. The current situation was compared with the previous 12 month period and with expectations for the following 12 months.

Enterprises were divided into fishing, aquaculture, processing and the wholesale or retail trade. The results are presented as indicators weighted based on questions concerning the financial status, turnover and investments of the enterprises. In addition, the results are compared to similar surveys conducted in the years 2000–2011.

In the evaluation by sector, the processing and retail trade forecast strongly positive trends. The fishery sector saw slightly positive trends. Trends in wholesale trade and aquaculture were slightly downwards. All sectors saw an improving economic outlook over the next 12 months. Faith in the future was stronger when the results were weighted by the turnover of the enterprises concerned. Here, the perspectives of large companies were emphasised.

The survey population consisted of all fisheries sector enterprises included in the Statistics Finland business register. A total of 860 firms and entrepreneurs were therefore included in the survey population. The final net sample included 431 enterprises, of which 78% took part in the interviews. To ensure a sufficient number of observations for all strata, the sample was based on fixed quotas.

Keywords: business survey, economics, enterprises, fishery, outlook

Honkanen, A., Ahvonen, A. & Holopainen, J. 2012. Fishery Barometer 2012: economic outlook of Finnish fishery enterprises. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 6/2012. 25 p.

1. Johdanto

Kalatalousbarometri 2012: yritysten taloudelliset näkymät tarkastelee kalatalouselinkeinon talousnäkyimiä ja -kehitystä helmikuussa vuonna 2012. Barometria on julkaistu vuodesta 2000 alkaen, ja sen tarkoituksena on kuvata kalatalouden eri toimialojen tuntemuksia nykytilasta ja odotuksia tulevasta kehityksestä. Tulokset perustuvat yhteensä 337 yrityksen puhelinhaastatteluun, ja niitä verrataan edellisinä vuosina kerättyihin vastaaviin tietoihin (Ahvonen ja Honkanen 2000, 2002, 2004, 2007, Ahvonen ym. 2009, 2011, Honkanen ja Ahvonen 2001, 2003, 2005, 2006, Honkanen ym. 2008, 2010).

Yrityksiltä tiedusteltiin arviota muun muassa yleisestä taloudellisesta tilanteestaan, tuotteiden menekistä, kustannuksista, hinnoista sekä investointi- ja vientimääristä. Nykytilaa verrattiin aiempaan 12 kuukauden jaksoon sekä odotuksiin tulevasta 12 kuukauden jaksosta. Kalatalouden toimialoista tarkastelussa ovat kalastus, kalanviljely, kalanjalostus sekä kalan tukku- ja vähittäiskauppa.

Tuloksia tarkastellaan sekä koko elinkeinon että yksittäisten toimialojen näkökulmista kehitys- ja luottamusindikaattoreilla, jotka kuvaavat yritysten toteutunutta taloudellista kehitystä sekä odotuksia tulevasta kehityksestä. Indikaattorin positiivinen arvo kertoo vastaajien arvioivan kehityksen suotuisaksi. Nollaa lähellä oleva arvo kertoo tilanteen pysyttelevän ennallaan, ja negatiivinen arvo kuvaa heikkenevää kehitystä. Mitä suurempi muutosta kuvaava saldoluku on, sitä useampi vastaaja on arvellut kehityksen suunnan yhdenmukaisesti. Toimialakohtaisesti tarkastellaan lisäksi yksittäisiin kysymyksiin esitettyjä vastauksia. Toimialakohtaiset tulokset esitetään erikseen pienille yrityksille (liikevaihto alle 168 067 € aikaisemmin miljoona mk) ja näitä suuremmille yrityksille. Tulokset on esitetty saldolukuina, jotka kuvaavat yrittäjien tuntemuksissa tapahtuneita muutoksia verrattuna edelliseen vuoteen ja odotuksia tulevasta muutoksesta.

Kalatalouden yritysbarometri on osa laajempaa barometritutkimusta. Siinä on selvitetty samaan aikaan sekä kalatalousyritysten että kuluttajien näkemyksiä kalataloudesta, kalatuotteista sekä niihin kohdistuvista odotuksista. Yritysbarometrin tiedot kerätään vuosittain, mutta kustannussyistä kuluttajien näkemykset on kartoitettu viimeksi vuonna 2003 (Ahvonen & Honkanen 2003). Hankkeeseen liittyy myös menetelmätutkimusta (esim. Godenhjelm ym. 2005, Veneranta ym. 2007, Ahvonen ym. 2008).

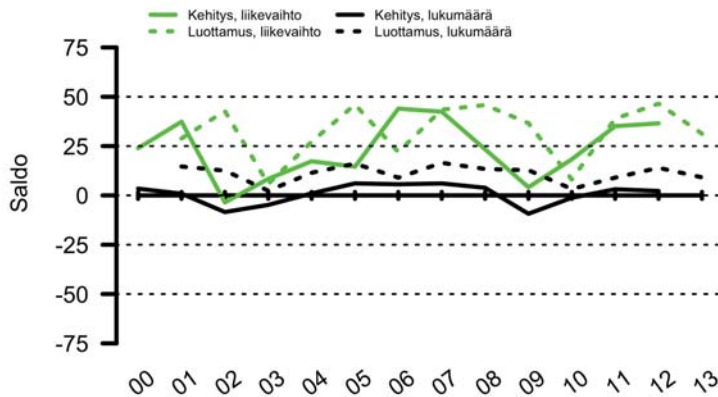

2. Suhdanteet helmikuussa 2012

2.1 Kalatalouselinkeino

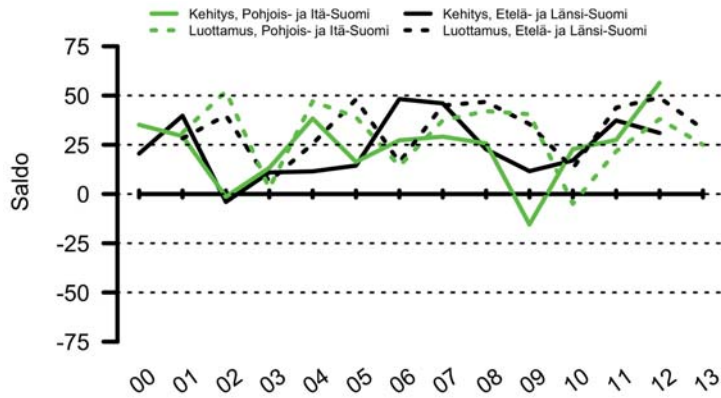
- Koko toimialan mennyt tilikausi myönteinen.
- Erityisesti vähittäiskaupalla ja jalostuksella takanaan hyvä vuosi.
- Alkutuotannon luottamus tulevaisuuteen muita toimialoja varovaisempaa.

Kalatalousalan yritykset kokonaisuutena (painotettu lukumäärällä) arvioivat menneen tilikauden talouskehityksen edellisvuoden kaltaiseksi. Yritykset uskovat, että talousnäkymät ovat vastaisuudessa myönteisiä. Suurissa yrityksissä (painotettu liikevaihdolla) toteutunut kehitys on ollut hyvää ja odotukset tulevasta ovat korkealla. Liikevaihdolla painotettu indikaattori nostaa suurten yritysten arviot vahvemmin esille, kun taas lukumäärällä painotettu tulos kertoo koko alan mielipiteestä (kuva 1).

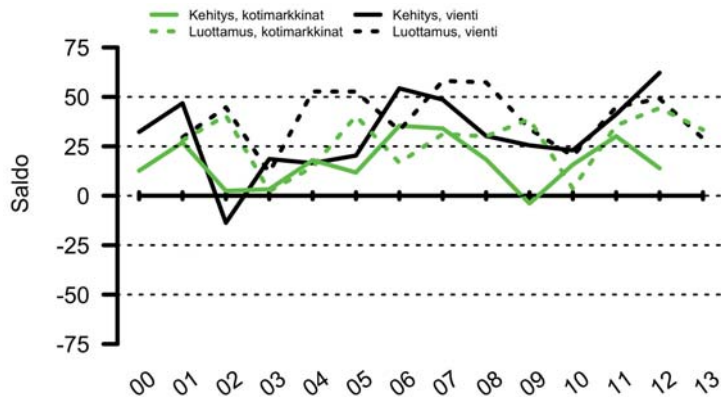
Kuva 1. Kalatalouselinkeinon kehitys- ja luottamusindikaattorit yritysten lukumäärällä ja liikevaihdolla painotettuina 2000-luvulla.

Alueellisessa tarkastelussa kalastuselinkeinon liikevaihdolla painotettu toteutunut kehitys arvioitiin edelleen vahvaksi koko maassa. Yritykset sekä etelässä että pohjoisessa uskoivat myönteisen kehityssuunnan jatkuvan myös vastaisuudessa (kuva 2).

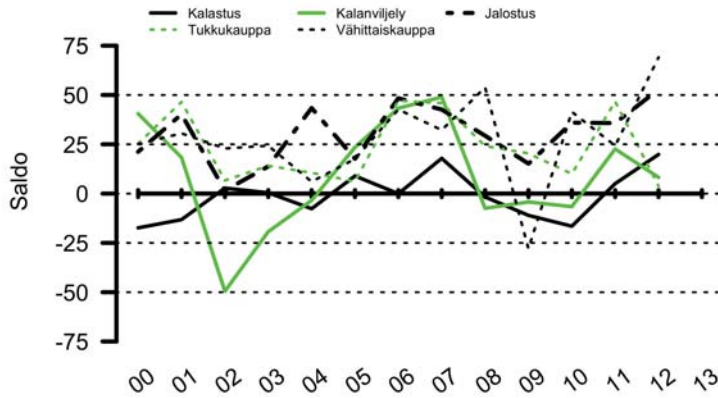
Kuva 2. Kalatalouselinkeinon kehitys- ja luottamusindikaattorit alueittain liikevaihdolla painotettuna.

Sekä kotimarkkinoilla että erityisesti viennissä kalatalouselinkeinon toteutunut taloudellinen kehitys arvioitiin hyväksi. Myös odotukset olivat selvästi positiivisia (kuva 3).

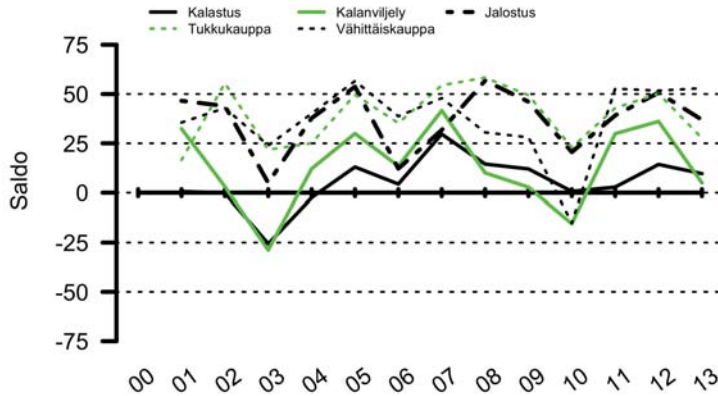
Kuva 3. Vienti- ja kotimarkkinayritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit liikevaihdolla painotettuna.

Kaikkien toimialojen taloudellinen kehitys oli ollut positiivista. Kaikkein myönteisimmäksi kehitys arvioitiin vähittäiskaupassa ja jalostuksessa. Myös kalastuksessa kehitys oli ollut hyvää. Maltillisimmin taloudellista lähihistoriaansa arvioivat kalanviljely ja tukkukauppa (kuva 4).

Kuva 4. Kalatalouselinkeinon kehitystä kuvaava kehitysindikaattori toimialoittain.

Kaikki kalatalouselinkeinon toimialat suhtautuivat taloudelliseen tulevaisuuteen luottavaisesti. Voimakkainta luottamus oli jalostuksessa sekä tukku- ja vähittäiskaupassa. Vesiviljelyn ja kalastuksen odotukset tulevasta 12 kuukaudesta olivat toimialoista varovaisimmat (kuva 5).

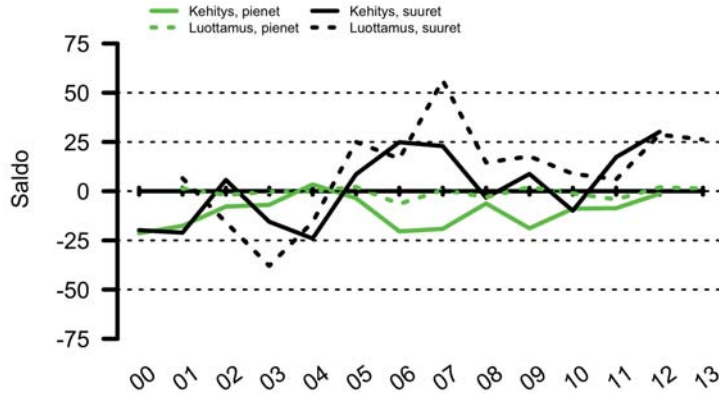
Kuva 5. Kalatalouselinkeinon luottamusta tulevaisuuteen kuvaava luottamusindikaattori toimialoittain.

2.2 Kalastus

- Suurten kalastusyritysten taloudellinen tilanne kohentunut.
- Kotimarkkinoiden hinnat ja menekki kehittyneet suotuisasti.
- Tuotantokustannukset edelleen kasvussa.

Suuret kalastusyritykset arvioivat taloudellisen tilanteensa parantuneen. Pienet kalastusyritykset arvioivat edellisvuosien tapaan taloudellisen tilanteensa suurina yrityksiä heikommak-

si. Suurten yritysten odotukset olivat luottavaisia tulevan talouskehityksen suhteen. Pienet yritykset ennakoivat tilanteen pysyvän vastaisuudessa aiemman kaltaisena (kuva 6).

Kuva 6. Kalastusyritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Pienet kalastusyritykset arvioivat kannattavuutensa heikentyneen ja odotukset tulevasta olivat jonkin verran pessimistisiä (kuva 7). Suuret kalastusyritykset sen sijaan arvioivat kannattavuutensa selvästi parantuneen ja odotukset olivat myönteisiä.

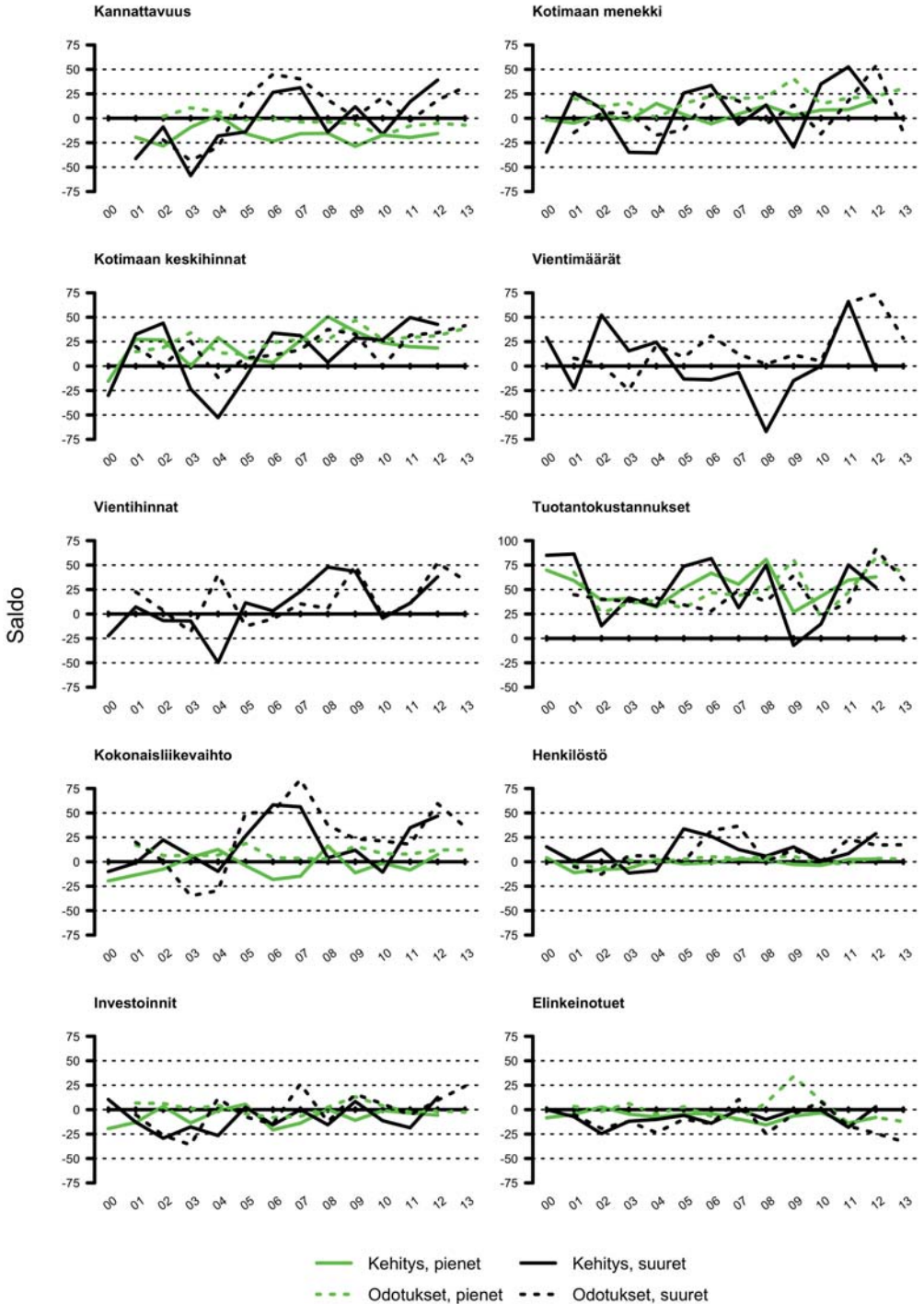
Kotimaan menekin kehitys arvioitiin suurissa ja pienissä kalastusyrityksissä myönteiseksi. Kotimaan menekin arveltiin pienissä yrityksissä paranevan edelleen vuoden 2012 aikana. Sen sijaan suurissa yrityksissä menekin uskottiin heikentyvän. Kotimaan keskihintojen toteutunutta kehitystä pidettiin suotuisana molemmissa yritysokoluokissa, suurissa yrityksissä jopa erittäin suotuisana. Myös odotukset keskihintojen tulevasta muutoksesta olivat vahvoja.

Kalastusyritysten vientimäärät olivat kehittyneet heikosti, mutta odotukset tulevasta olivat selvästi myönteisemmät. Vientihintojen kehitys oli ollut selvästi myönteistä, ja myös odotukset hintojen nousulle olivat vahvoja.

Sekä suuret että pienet kalastusyritykset arvioivat tuotantokustannusten kasvaneen edelleen ja samanlaisen kehityksen uskottiin jatkuvan.

Pienten kalastusyritysten liikevaihdon kehitys oli lievästi parantunut. Sitä vastoin suurten kalastusyritysten liikevaihto oli kasvanut selvästi, ja odotukset liikevaihdon tulevasta kehityksestä olivat korkealla. Suurten kalastusyritysten henkilöstömäärä oli kasvanut ja samansuuntaisen kehityksen uskottiin jatkuvan. Pienissä yrityksissä ei ollut tapahtunut merkittäviä muutoksia henkilöstömäärissä eikä muutoksia ollut myöskään näköpiirissä. Pienissä yrityksissä viime vuoden investointimäärä oli lievästi vähentynyt. Suuret kalastusyritykset puolestaan olivat investoineet aikaisempaa runsaammin, ja niiden investointinäköymät olivat myös aikaisempaa valoisimmat.

Elinkeinotukien arveltiin vähentyneen pienissä yrityksissä ja säilyneen suurissa yrityksissä ennallaan. Tukikehityksen uskottiin jatkuvan alavireisenä vastaisuudessa (kuva 7).

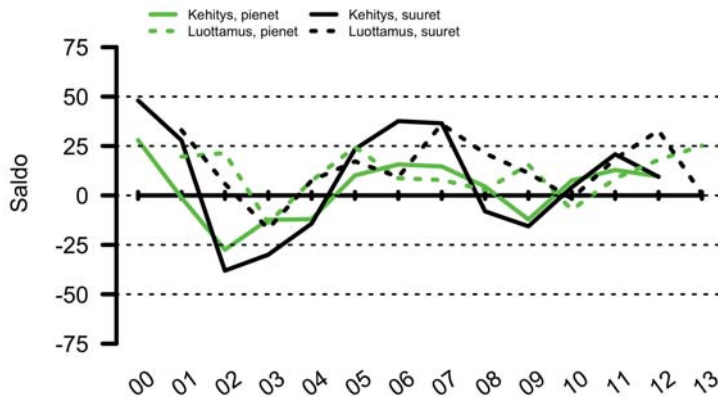

Kuva 7. Kalastusyritysten arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen (helmikuu 2012) verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.3 Kalanviljely

- Kalanviljelyn taloudellinen tilanne aiempaa suotuisampi.
- Tuottajahinnat kasvussa.
- Vientiodotukset varovaisia.

Kalanviljelyn toimialan pienet ja suuret yritykset arvioivat viime vuoden talouskehityksen suotuisaksi. Tulevaisuuden odotukset olivat pienillä yrityksillä positiivisia, mutta suurilla neutraaleja (kuva 8).

Kuva 8. Kalanviljely-yritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Pienissä kalanviljely-yrityksissä viime vuoden kannattavuuden arvioitiin parantuneen ja kannattavuuden uskottiin parantuvan myös tulevan 12 kuukauden aikana (kuva 9). Sen sijaan suuret kalanviljelijät arvioivat sekä toteutuneen kehityksen että odotusten säilyvän ennallaan.

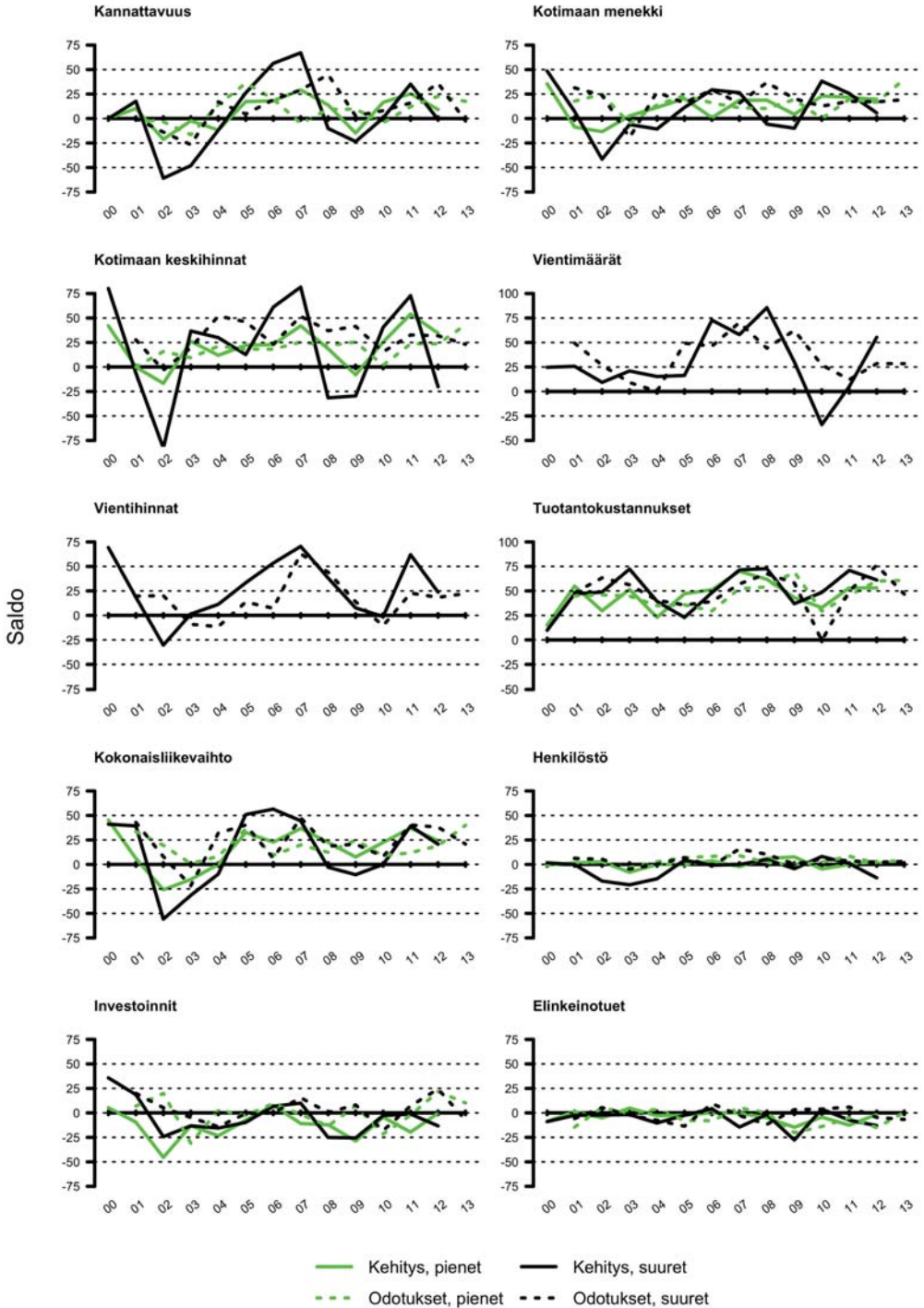
Kotimaan menekin koettiin kehittyneen varovaisesti sekä suurissa että pienissä yrityksissä. Odotukset menekin kehittymisestä kuluvana vuonna olivat positiiviset molemmissa yrityskokoluokissa. Pienissä yrityksissä kotimaan keskihintojen todettiin kehittyneen suotuisasti, mutta suurissa yrityksissä tilanne arvioitiin päinvastaiseksi. Hintaodotukset tälle vuodelle olivat varsin positiivisia molemmissa ryhmissä.

Vientirytykset arvioivat vientimäärien kehittyneen erittäin suotuisasti, ja suotuisan kehityksen uskottiin jatkuvan. Samaan aikaan myös vientihintojen arvioitiin nousseen. Viennin hintanäkymät tulevalle 12 kuukaudelle olivat pääosin myönteisiä.

Kalanviljelijät kokivat tuotantokustannustensa kasvaneen selvästi. Kustannusten odotetaan kasvavan selkeästi myös vuoden 2012 aikana.

Viljely-yrityksissä kokonaisliikevaihdon arvioitiin kasvaneen viime vuoden aikana, ja etenkin pienillä yrityksillä liikevaihdon oli asetettu selviä kasvutoiveita. Kalanviljelyn toimialan henkilöstömäärä on säilynyt viime vuonna ennallaan tai pienentynyt, eikä tilanteen arvella muuttuvan tämän vuoden aikana. Investointikehitys oli ollut laimeaa, etenkin suurilla kalanviljely-yrityksillä. Myöskään investointinäkymät eivät olleet erityisen valoisia. Elinkeinoitukien arveltiin pääosin vähentyneen ja tilanteen uskottiin säilyvän samansuuntaisena jatkossakin (kuva 9).

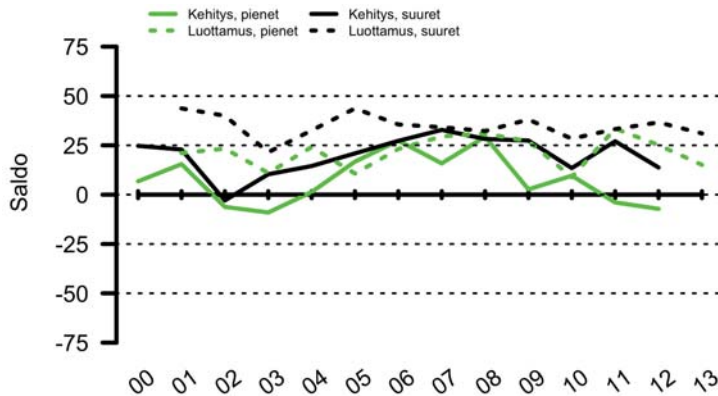

Kuva 9. Kalanviljely-yritysten arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen (helmikuu 2012) verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.4 Kalanjalostus

- Suurten kalanjalostajien taloudellinen kehitys edelleen suotuisaa.
- Vientimäärät ja -hinnat kehittyneet erinomaisesti.
- Tuotantokustannukset jatkaneet kasvuaan.

Suurissa kalanjalostusyrietyksissä kuluneen vuoden todettiin olleen varsin suotuisa. Sitä vastoin pienten yritysten taloudellisen kehitys oli lievästi negatiivinen. Luottamus seuraavan 12 kuukauden kehitykseen oli etenkin suurissa jalostusyrietyksissä edelleen vahva (kuva 10).

Kuva 10. Kalanjalostusyrietysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Pienet kalanjalostusyrietykset arvelivat kannattavuuden kohentuneen edellisvuodesta (kuva 11). Suurissa jalostusyrietyksissä kannattavuuden arvioitiin kohentuneen tuntuvasti. Kannattavuusnäkymät olivat molemmissa yrityskokoluokissa lievästi suotuisia.

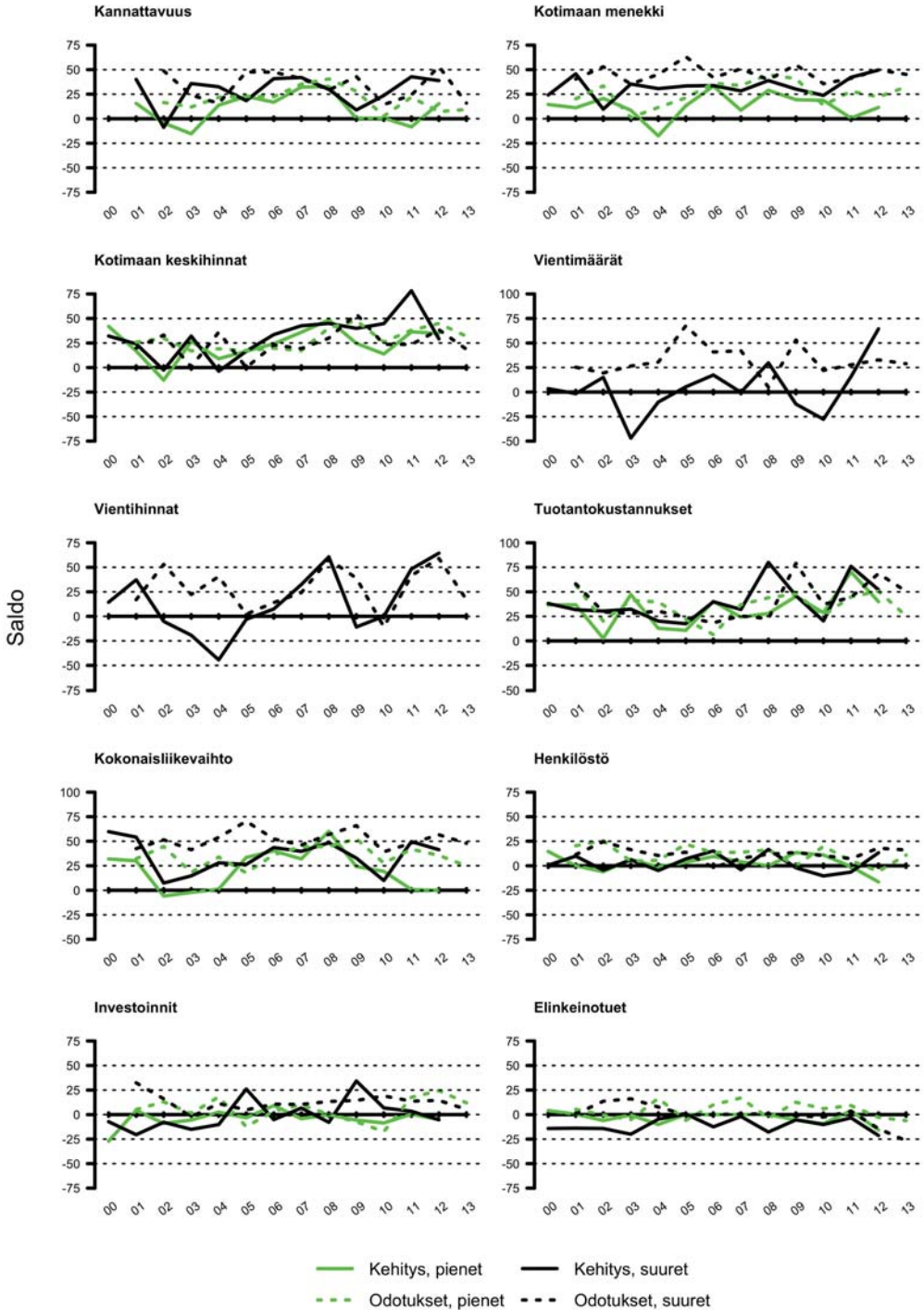
Suurissa jalostusyrietyksissä kotimaan menekin kehitystä pidettiin edelleen erittäin hyvänä, mutta pienten yritysten osalta kehitys oli selvästi maltillisempaa. Menekkiodotukset olivat molemmissa kokoluokissa edelleen valoisia. Keskihintojen arveltiin kehittyneen suotuisasti. Toimialalla arveltiin keskihintojen muuttuvan edelleen suotuisaan suuntaan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Jalostusyrietysten vientimäärät olivat kehittyneet aikaisempia vuosia selvästi paremmin, ja samansuuntaisen kehityksen odotettiin jatkuvan. Vientihintojen arvioitiin nousseen selvästi ja nousun uskottiin jatkuvan, mutta aikaisempaa maltillisemmin. Koko toimialalla tuotantokustannusten nähtiin kasvaneen ja kasvun uskottiin jatkuvan. Kokonaisliikevaihdon arvioitiin suurissa yrityksissä olleen selvässä kasvussa, mutta pienissä yrityksissä kasvua ei havaittu. Kalanjalostusyrietykset odottavat kokonaisliikevaihdon pysyvän suotuisana kuluvan vuoden aikana.

Pienissä yrityksissä arvioitiin henkilöstön määrän vähentyneen hieman ja vastaavasti suurissa jalostusyrietyksissä kasvaneen. Sekä suurissa että pienissä yrityksissä henkilöstömäärän ennakoitiin kasvavan jatkossakin. Investointeja oli tehty hyvin maltillisesti, mutta lieviä odotuksia investointien kasvulle oli näkyvissä.

Elinkeinotukien määrän koettiin pienentyneen. Tukien uskottiin vastaisuudessa pysyvän ennallaan tai vähenevän (kuva 11).

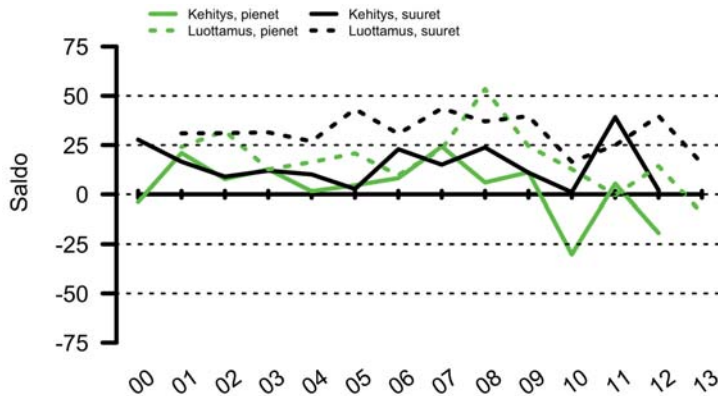

Kuva 11. Kalanjalostuksen arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen (helmikuu 2012) verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.5 Kalan tukkukauppa

- Tukkujen kannattavuus heikentynyt.
- Investointihalukkuus edelleen vähäistä.
- Vientihinnat nousussa.

Tukkukauppojen taloudellinen kehitys oli notkahtanut uudelleen. Tulevana vuonna suuret tukkukaupat odottavat kehityksen jatkuvan suotuisana ja pienet uskovat tilanteen säilyvän lähinnä ennallaan (kuva 12).

Kuva 12. Kalan tukkukaupan kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Kannattavuuden kehitys kalatukkuyrityksissä arvioitiin viime vuonna lievästi negatiiviseksi, mutta odotukset tulevalle 12 kuukaudelle olivat kuitenkin positiivisia (kuva 13).

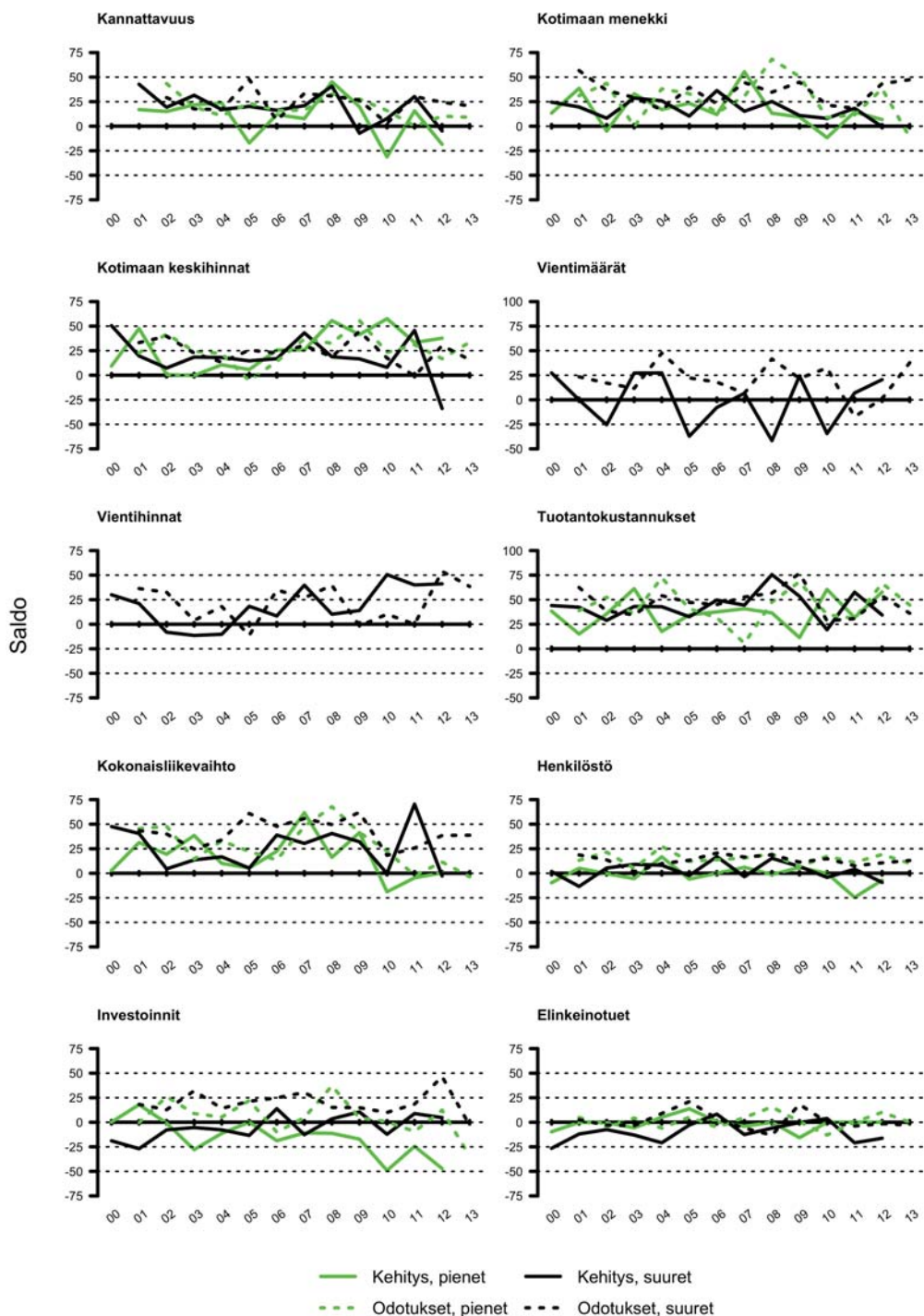
Kotimaan menekin arvioitiin säilyneen ennallaan. Odotukset kotimaan menekistä olivat suurissa yrityksissä valoisa, mutta pienissä yrityksissä näkymät olivat neutraalit. Kotimaan keskihintojen arveltiin suurissa tukuissa heikentyneen selvästi. Sitä vastoin pienet tukut kokivat toteutuneen hintakehityksen suotuisaksi. Molemmissa kokoluokissa kotimaan keskihintojen uskottiin jatkossa kohentuvan.

Tukkukaupan vientimäärien arvioitiin parantuneen ja odotukset olivat myönteisiä. Vientihinnat olivat kohonneet huomattavasti. Vuoden 2012 vientihintojen arvellaan kohoavan edelleen.

Tukkuyrityksissä tuotantokustannusten todettiin kasvaneen ja kasvun uskottiin jatkuvan. Kokonaisliikevaihto oli säilynyt ennallaan, mutta suurissa yrityksissä nähtiin liikevaihdolle selvää kasvupotentiaalia.

Vuosien välinen vaihtelu kalatukkuyritysten henkilöstömäärissä on ollut varsin vähäistä. Vuodelle 2012 odotetaan pientä lisäystä henkilöstömääriin.

Pienissä tukkuyrityksissä investointien määrä oli edelleen pieni ja samansuuntaisen kehityksen uskottiin jatkuvan. Suurissa yrityksissä investointien kehitys oli maltillinen eikä näköpiirissä ollut selkeitä muutoksia. Suurten yritysten elinkeinotuet olivat vähentyneet ja pienten olivat pysyneet entisellä tasolla. Tuissa ei otaksuttu tapahtuvan suuria muutoksia vuoden 2012 aikana (kuva 13).

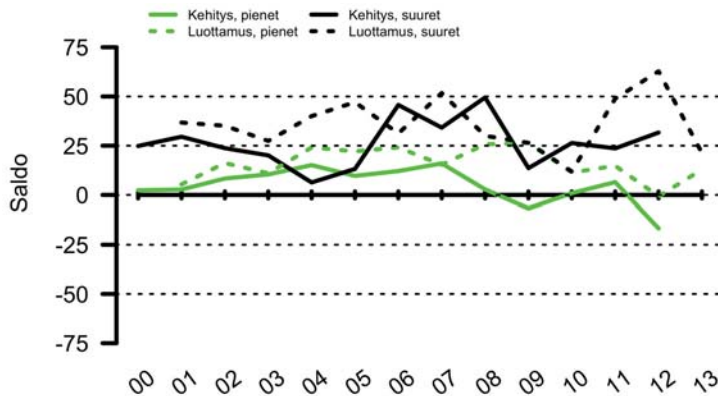

Kuva 13. Kalan tukkukaupan arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen (helmikuu 2012) verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.6 Kalan vähittäiskauppa

- Suurilla vähittäiskaupoilla taloudellinen tilanne aiempaa parempi ja odotukset korkealla.
- Pienten kauppojen tilanne lähinnä ennallaan.
- Suuret vähittäiskaupat kokevat kotimaan menekin ja keskihintojen selvästi parantuneen.

Suuret kalan vähittäiskauppiat pitivät toteutunutta talouskehitystään edelleen hyvänä. Sitä vastoin pienissä vähittäiskauppayrityksissä toteutunut kehitys arvioitiin lievästi laskusuuntaiseksi. Yritysten luottamus tulevaisuuteen oli jonkin verran myönteistä (kuva 14).

Kuva 14. Kalan vähittäiskaupan kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

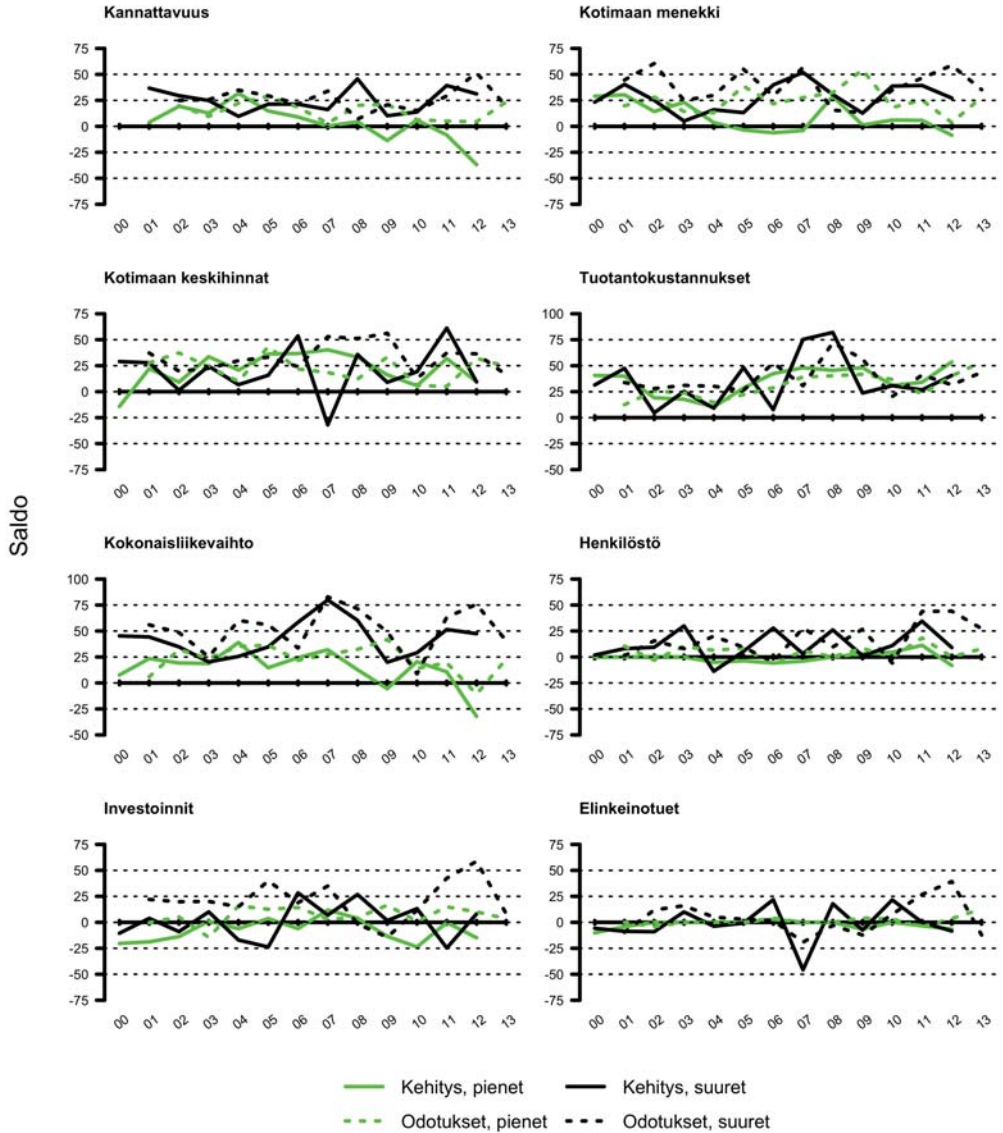
Suuret yritykset arvioivat kannattavuutensa kehittyneen vuonna 2011 selvästi edellisvuotta paremmin, ja samansuuntaisen kehityksen odotettiin jatkuvan (kuva 15). Pienet yritykset arvioivat toteutuneen kannattavuuskehityksensä selvästi negatiiviseksi, mutta otaksuivat kannattavuuden kohentuvan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Suuret vähittäiskauppayritykset arvioivat kotimaan menekin kehittyneen suotuisasti. Ne myös uskoivat menekin jatkuvan kasvu-uralla. Pienissä yrityksissä menekin arvioitiin pysyneen ennallaan, mutta odotukset tulevasta olivat valoisat. Kotimaan keskihinnat olivat kehittyneet aikaisempaa maltillisemmin. Keskihintojen ennakoitiin kuitenkin jatkossa nousevan.

Kuten aiemminkin, tuotantokustannusten koettiin kasvaneen. Tuotantokustannusten oletettiin edelleen kasvavan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Suuret vähittäiskauppiat arvioivat kokonaisliikevaihdon kasvaneen edelleen ja kasvun odotettiin jatkuvan vahvana. Pienissä yrityksissä toteutunut kehitys oli alavireinen, mutta odotukset lievästi positiiviset.

Henkilöstömäärissä ei ollut tapahtunut merkittäviä muutoksia. Suuret vähittäiskaupan yritykset näkivät henkilöstömäärän kasvavan selvästi vastaisuudessa. Vähittäiskaupan investoinnit olivat olleet varsin maltillisia eikä näköpiirissä ollut merkittäviä muutoksia. Elinkeinoituissa ei koettu tapahtuneen suuria muutoksia. Suuret yritykset olivat vastaisten tukien suhteen entistä epäilevämpiä (kuva 15).

Kuva 15. Kalan vähittäiskaupan arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen (helmikuu 2012) verrattuna.

3. Tutkimusmenetelmä

3.1 Perusjoukko ja otos

Tutkimusperusjoukon muodostivat Tilastokeskuksen yritysrekisterissä vuoden 2012 alussa olleet kalatalousalan yritykset. Tutkimusperusjoukkoon kuului yhteensä 860 yritystä tai elinkeinonharjoittajaa. Tutkimusperusjoukon yritykset ositettiin viiteen toimialaan: kalastus, kalanviljely, kalanjalostus, kalan tukku- ja vähittäiskauppa. Yritykset jaettiin kahteen liikevaihtoluokkaan: alle ja yli 168 067 euroa (vuosina 2000–2001 miljoona markkaa). Ositteita oli yhteensä 10 ja otoskoko oli 491. Otoksesta poistettiin ylipieittona ne yritykset, jotka olivat lopettaneet toimintansa tai joita ei yhteystiedoista huolimatta voitu tunnistaa (taulukko 1).

Lopulliseen netto-otokseen kuului 431 yritystä, joista haastatteluihin osallistui 78,2 prosenttia (taulukko 1). Otos kiintiöitiin, jotta kaikista ositteista saatiin riittävä määrä havaintoja ositekohtaiseen tarkasteluun. Vuoden 2012 otokseen tehtiin rotaatio, jossa vuoden 2011 otoksesta (Ahvonen ym. 2011) uudistettiin viidesosa. Rotaation lisäksi otos ja perusjoukko ovat uusiutuneet uusien ja poistuneiden yritysten sekä ositesiiirtymisten vuoksi. Vastanneiden yritysten osuudet toimialoittain ja liikevaihtoluokittain on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 1. Tutkimusperusjoukko, otos ja haastateltujen yritysten määrä vuonna 2012.

	Yritykset	
	N	%
Tutkimusperusjoukko	860	100,0
Otos	491	58,2
Ylipieitto	60	(12,2)
Netto-otos	431	0,0
Kato	94	21,8
- kieltäytyi	37	8,6
- muu syy	27	6,3
Haastateltuja	337	78,2

Taulukko 2. Haastateltujen yritysten osuudet (% netto-otoksesta) ja haastateltujen yritysten lukumäärät (n) sekä alkuperäinen tutkimusperusjoukko (N) ositteittain vuonna 2012.

Toimiala	Kaikki			< 168 067 €			> 168 067 €		
	%	n	N	%	n	N	%	n	N
Kalastus	85,5	124	459	86,3	107	438	81,0	17	21
Kalanviljely	80,0	81	122	80,0	36	65	80,0	45	57
Kalanjalostus	72,6	45	123	59,4	19	55	86,7	26	68
Tukkukauppa	78,4	40	51	62,5	10	16	85,7	30	35
Vähittäiskauppa	65,3	47	105	73,3	22	62	59,5	25	43
Yhteensä	78,1	337	860	78,5	194	636	77,6	143	224

3.2 Tiedonkeruujärjestelmä

Barometrimittauksia edelsi esitutkimus, jossa mittaristo ja tiedonkeruujärjestelmä testattiin yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa (Ahvonen ja Honkanen 1999). Mittariston suunnittelussa hyödynnettiin mm. Tilastokeskuksen surveylaboratoriota (Godenhjelm ym. 2000), jossa koeryhmän avulla arvioitiin lomakkeen sisältö, ymmärrettävyys ja tulkittavuus kognitiivisella esitestauksella (esim. Willis 1994, Sudman ym. 1996, Willis ym. 1999, Tourangeau ym. 2000, Olsen 2002).

Haastattelut toteutettiin Tilastokeskuksen tietokoneavusteisen haastattelujärjestelmän (CATI) avulla helmikuussa 2012. Otokseen tullee yrityksille lähetettiin etukäteen kirje, jossa kerrottiin haastattelusta ja sen sisällöstä. Haastattelut kohdistettiin yritysten toimivalle johdolle. Yksittäisten mittarien kysymyksenasettelu selviää tuloksista (esim. kuva 7).

3.3 Aineiston käsittely ja esitystavat

Tulokset on korjattu vastaamaan perusjoukkoa niin, että mittaustulokset painotettiin ottaen huomioon sekä ositekohtaiset otantasuhteet että vastaustodennäköisyys (vrt. kato). Lisäksi painokertoimet kalibroitiin kunkin ositteen liikevaihdon reunajakaumia vastaaviksi (ks. esim. Deville ja Särndal 1992, Deville ym. 1993).

Haastatteluvastauksista laskettiin saldoluvut. Ne saatiin laskemalla yhteen painotetut vastausosuudet (esim. European Commission 1997). Saldolukujen arvot sijoittuvat välille [-100, 100].

Saldolaskennassa vastausvaihtoehdoille annettiin seuraavat painokertoimet:

Vastausvaihtoehto	Kerroin
Parempi/suurempi/korkeampi/lisääntynyt/noussut	1
Ennallaan/ei osaa sanoa	0
Heikompi/pienempi/alhaisempi/vähentynyt/laskenut	-1

Saldoluku: Saldoluvut esitetään erikseen toteutuneesta ja odotettavissa olevasta kehityksestä. Saldoluvulla kuvataan muutosta edellisen 12 kuukauden aikana sekä seuraavan 12 kuukauden aikana verrattuna haastatteluhetkiin (helmikuu 2000–helmikuu 2012).

Kehitys- ja luottamusindikaattorit: Tiettyjen kysymysten saldolukujen yhdistelmistä laskettiin yritysten yleistä taloudellista kehitystä ja odotuksia kuvaavat kehitys- ja luottamusindikaattorit. Kehitysindikaattori kuvaa toteutunutta kehitystä edellisen 12 kuukauden aikana ja luottamusindikaattori odotettavissa olevaa kehitystä seuraavan 12 kuukauden aikana haastatteluhetkeen verrattuna. Kehitys- ja luottamusindikaattoreihin sisältyvät tekijät ovat taloudellisen tilanteen muutos, liikevaihdon muutos ja investointien muutos. Näiden tekijöiden saldoluviista laskettiin keskiarvo. Kehitys- ja luottamusindikaattorit esitetään kuvissa 1–5 yritysten liikevaihdon painotettuina ja toimialakohtaisissa tuloksissa (kuvat 6, 8, 10, 12 ja 14) perusjoukon yritysmäärän mukaisesti painotettuina.

Liikevaihtopainoa on rajoitettu niin, että yksittäinen yritys voi edustaa enintään 5 prosenttia liikevaihdon kokonaispainosta.

Alueellisissa esityksissä Suomi on jaettu kahteen osaan. Etelä- ja Länsi-Suomi käsittää entiset Etelä- ja Länsi-Suomen läänit sekä Ahvenanmaan. Pohjois- ja Itä-Suomi käsittää entiset Itä-Suomen, Oulun ja Lapin läänit (kuva 2). Tuloksissa yrityksistä 66 % edusti Etelä- ja Länsi-Suomea ja 34 % Pohjois- ja Itä-Suomea.

Toimialakohtaiset tulokset (luvut 2.2–2.6) esitetään erikseen pienille yrityksille (liikevaihto alle 168 067 €) ja näitä suuremmille yrityksille (liikevaihto vähintään 168 067 €). Toimialakohtaisissa tuloksissa liikevaihtoluokista käytetään ilmaisia *pienet ja suuret yritykset*. Pienten yritysten osuus tuloksissa oli 74 % ja suurten 26 %.

Lukumäärällä painotetuissa tuloksissa kalastusyritykset painoutuivat tuotantosuuntansa mukaan niin, että 76 % kalasti vain ruokakalaa ja 24 % rehu- ja ruokakalaa. Yrityskoon mukaisissa tarkasteluissa pienistä kalastusyrityksistä suurin osa kalasti ainoastaan ruokakalaa (78 %). Suurista yrityksistä 34 % kalasti vain ruokakalaa (luku 2.2).

Kalanviljelyssä lukumäärään perustuvat tulokset painoutuivat niin, että 30 % viljeli ainoastaan ruokakalaa, 55 % ainoastaan poikasia ja 15 % sekä ruokakalaa että poikasia. Yrityskoon mukaisissa tarkasteluissa pienistä kalanviljelijöistä suurin osa oli poikasviljelijöitä (72 %). Suurista viljelijöistä ruokalanviljelijöitä oli 38 % ja poikasviljelijöitä 35 % (luku 2.3).

Vientiä koskevien tulosten laskennassa on huomioitu vain vientiyritysten (10 % perusjoukosta) näkemykset. Viennin määrää ja vientihintoja koskevia tuloksia ei esitetä erikseen pienille ja suurille yrityksille vähäisen havaintomäärän vuoksi. Samasta syystä kalan vähittäiskaupan vientitietoja ei esitetä lainkaan.

Pienten yritysten osuus on perusjoukosta noin kolme neljäsosaa (74 %), joten niiden näkemykset korostuvat yritysmäärän mukaisesti painotetuissa tuloksissa (luvut 2.2–2.6). Vastavasti liikevaihdolla painotetuissa tuloksissa (luku 2.1) korostuvat kaikkein suurimpien yritysten näkemykset voimakkaasti.

3.4 Tulosten luotettavuus

Otosasetelman laadinnassa ja otoksen kiintiöinnissä oli käytettävissä runsaasti taustatietoja perusjoukon rakenteesta, joten otanta voitiin suunnitella tältä osin tarkoituksenmukaiseksi. Peitovirhettä voitiin vähentää poistamalla otoksesta ylipiitto haastattelujen yhteydessä. Alipeiton suuruutta ei pystytty arvioimaan, mutta ilmeistä on, että rekisteristä puuttuu jonkin verran uusia yrityksiä. Toteutunut haastatteluaineisto vastasi varsin tarkasti tutkitun perusjoukon rakennetta. Tulosten tulkintaan pieni ali- tai ylipiitto ei vaikuta, sillä osituksen mukaiset painokerroimet korjaavat jakaumat perusjoukkoa vastaaviksi.

Tiedusteluun vastanneiden yritysten osuus oli erittäin suuri (78,1 %). Lisäksi vastauskadon vaikutukset voitiin tehokkaasti korjata käytetyillä menetelmillä (painotus, kalibrointi).

Otantavirheen suuruutta arvioitiin laskemalla yksittäisille mittareille 95 prosentin luottamusvälit toimialatasolla. Vastausjakaumien luottamusvälit olivat suuruusluokaltaan yleensä enintään +/- 5 prosenttiyksikköä. Ositetasoisissa tuloksissa vaihtelu voi olla jonkin verran suurempaa. Mittausvirheiden välttäminen oli keskeinen tavoite mittaristosuunnittelussa. Käytetyt mittarit noudattivat barometreissa yleisesti käytettyjä muotoiluja, ja vastausvaihtoehdot olivat

yksinkertaisia. Lisäksi mittareiden toimivuus oli testattu esitutkimuksella yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa, mikä osaltaan vähensi väärinkäsityksistä aiheutuvien mittausvirheiden mahdollisuutta. Haastattelijoiden antaman palautteen mukaan vastaajat ymmärsivät kysymysten sisällön hyvin, eikä tulkintaongelmia juurikaan esiintynyt.

Kalatalousbarometrin luotettavuutta ja käyttökelpoisuutta on myös tarkasteltu vertaamalla tuloksia Tilastokeskuksen tilinpäätöstilastoihin sekä muihin Suomessa tehtyihin suhdannebarometreihin (Veneranta ym. 2007).

Viitteet

- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 1999. Kalatalouden tuotebarometrit. Esitutkimus. *Kala- ja riistaraportteja* 172. 33 s.
- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2000. Kalatalousbarometri 2000: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 185. 34 s.
- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2002. Kalatalousbarometri 2002: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 248. 28 s.
- Ahvonen, A., Honkanen, A. 2003. Kalatalousbarometri 2003: Elinkeino ja kuluttajat. *Kala- ja riistaraportteja* 280. 23 s.
- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2004. Kalatalousbarometri 2004: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 310. 29 s.
- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2007. Kalatalousbarometri 2007: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 408. 28 s.
- Ahvonen, A., Honkanen, A. & Veneranta, L. 2008. Do fishery barometer reflect corresponding economic statistics? Teoksessa: *Proceedings of the 14th Biennial Conference of the International Institute of Fisheries Economics and Trade (IIFET), Achieving a Sustainable Future: Managing Aquaculture, Fishing, Trade and Development*, Nha Trang, Vietnam. CD.
- Ahvonen, A., Honkanen, A. & Veneranta, L. 2009. Kalatalousbarometri 2009: Yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä* 8/2009. 28 s.
- Ahvonen, A., Honkanen, A. & Holopainen, J. 2011. Kalatalousbarometri 2011: yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 5/2011. 27 s.
- Deville, J.-C. & Särndal, C.-E. 1992. Calibration estimators in survey sampling. *Journal of the American Statistical Association* 87: 376–382.
- Deville, J.-C., Särndal, C.-E. & Sautory, O. 1993. Generalized raking procedures in survey sampling. *Journal of the American Statistical Association* 88: 1013–1020.
- European Commission 1997. The joint harmonized EU programme of business and consumer surveys. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. *European Economy. Reports and Studies* No 6. 230 s.
- Godenhjelm, P., Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2000. Kalaväittämät puntarissa – havaintoja surveymittaamisen herkästä ja moninaisesta luonteesta. Helsinki, Tilastokeskus. *Hyvinvointikatsaus* 4/2000: 71–74.
- Godenhjelm, P., Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2005. The peculiar logic of survey questions: Domestic food superiority is not equal to foreign food inferiority. *International Journal of Public Opinion Research* 17: 362–370.
- Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2001. Kalatalousbarometri 2001: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 220. 28 s.
- Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2003. Kalatalousbarometri 2003: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 279. 29 s.

- Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2005. Kalatalousbarometri 2005: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riisitaraportteja* 357. 29 s.
- Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2006. Kalatalousbarometri 2006: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riisitaraportteja* 380. 29 s.
- Honkanen, A., Ahvonen, A. & Veneranta, L. 2008. Kalatalousbarometri 2008: Yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä* 10/2008. 28 s.
- Honkanen, A., Ahvonen, A. & Veneranta, L. 2010. Kalatalousbarometri 2010: Yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä* 8/2010. 26 s.
- Olsen, H. 2002. The silence of numbers: a split-sample experiment concerning respondents' linguistic sensitivity in Danish survey studies. *International Journal of Social Research Methodology* 5: 293–312.
- Sudman, S., Bradburn, N.M. & Schwarz, N. 1996. *Thinking about answers. The application of cognitive process to survey methodology*. Jossey-Bass Publishers, San Francisco. 304 s.
- Tourangeau, R., Rips, L.J. & Rasinski, K. 2000. *The psychology of survey response*. Cambridge University Press, Cambridge. 401 s.
- Veneranta, L., Honkanen, A. & Ahvonen, A. 2007. Kalatalousbarometri puntarissa. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia* 1. 32 s.
- Willis, G.P. 1994. Cognitive interviewing and questionnaire design: a training manual. *Working Papers Series*. N:o 7. Office of Research and Methodology. National Center for Health Statistics. Hyattsville, Maryland. 56 s.
- Willis, G.P., DeMaio, T.J. & Harris-Kojetin, B. 1999. Is the bandwagon headed to the methodological promised land? Evaluating the validity of cognitive interviewing techniques. Teoksessa: Sirken, M.G., Hermann, D.J., Schechter, S., Schwarz, N., Tanur, J.M. & Tourangeau, R. (toim.). *Cognition and Survey Research*. John Wiley & Sons, New York, s. 133–153.

JULKAISIJA

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Viikinkaari 4

PL 2

00791 Helsinki

Puh. 0205 7511

www.rktl.fi